

Hoe anderen het zien

De kinderen leren over de toepassing van licht en schaduw in een schilderij; plooiyal

onderwerp

schaduwspel,
kunstbeschouwen

materiaal

diaprojector,
zaklamp, witte en/of
donkere lap,
reproductie

techniek

observeren,
onderzoeken,
beschouwen

Toelichting

In deze les wordt aan de hand van schaduwspelletjes en het beschouwen van een reproductie nagegaan hoe plooiyal ontstaat en welke rol de belichting daarbij speelt. We hebben daarvoor een lokaal nodig dat enigszins verduisterd kan worden, een laken, een donkere lap stof en enkele kunstmatige lichtbronnen, bijv. een kaars, een bureaulamp e.d. Over een dwars door het lokaal gespannen lijn – of zomaar over de stoelleuning – hangen we om te beginnen het witte laken. Er zitten plooiën in. Door nu het doek vanuit verschillende kanten te belichten zien de plooiën er steeds anders uit. Strijkt het licht vlak langs de lap dan zijn de schaduwen lang en vallen de plooiën extra goed op. Richten we de lamp recht op het laken dan zien we ze minder. We wisselen ook het patroon van de plooiën. Wanneer we alles nog een keer herhalen met de donkere lap zijn de kinderen voldoende voorbereid voor de beschouwing van de bijgevoegde reproductie. We maken hierbij het liefst gebruik van enkele fotokopieën, zodat de kinderen in kleine groepen nog beter kunnen meedoen. Als we de kopieën uitdelen vertellen we nog niet hoe ze precies moeten liggen, want dat komt in de bespreking wel. We laten de kinderen verwoorden wat er precies op de prent te zien is; wordt er teveel bij verzonnen dan proberen we snel terug te

Har Sanders

keren naar de vraag: 'Wat is er op dit schilderij te zien?' Gezamenlijk wordt alles nog één keer nagelopen: het breed overhangende zeildoek met vergeelde lichte en lichtbruine strepen (in een zwart-wit reproductie lichtgrijze en zwarte banen), de aan elkaar gestikte stukken. Het overhangende deel is wat minder verschoten, maar meer geplooid. Kunnen we ook plooiën maken met een zakdoek? De schaduw geeft precies aan hoe het tentzeil hangt, want het licht komt immers van boven. Een bijzonder speels aspect wordt gevormd door de verticale lichte en donkere banen die nergens geheel strak verlopen; steeds breder of smaller wordend versterken ze de plooiwal. Het is dus niet alleen de licht-donker werking die aangeeft hoe bobbelig het doek is!

Wanneer het schilderij uitvoerig bekeken is worden situaties genoemd waar een gordijn, dekzeil of tentdoek gebruikt worden. Van sommige gaan we na hoe de doeken zullen hangen en wat voor verandering dat kan veroorzaken. Bijv. als thuis de gordijnen dicht gaan wordt alles een beetje anders. Soms worden we nieuwsgierig wat er achter een gordijn gebeurt en we kennen allemaal het gevoel bij het kijken door een spleetje van gesloten gordijnen. Wat zit er achter het gordijn van de poppenkast of achter de oude lap op de rommelzolder? Wie is er wel eens bij een toneelvoorstelling geweest? Na deze tussenstap kijken we nog eens naar het schilderij; kan het tentdoek opzij geschoven worden en wat zou er dan achter zitten?

De maker van dit schilderij, Har Sanders, maakt ons ook nieuwsgierig en we zouden best een klein openingetje willen hebben. Het tentdoek is echter tot in de kleinste details precies weergegeven; we hoeven geen spleetje of opening te verwachten. Heeft de schilder dan geen andere bedoeling gehad dan een stukje alledaagse werkelijkheid precies (fotografisch) na te bootsen? Misschien gaat zijn bedoeling terug in de geschiedenis, waar kostbare schilderijen en tekeningen aan het oog werden onttrokken door er gordijntjes voor te hangen. Zo werden ze beschermd tegen stof en rook, maar vooral tegen de schadelijke inwerking van het licht.

En misschien wil Har Sanders de eigenlijke voorstelling – die wij achter het tentzeil denken aan te treffen – ook aan onze ogen onttrekken? Is ze misschien te kostbaar of te aangrijpend, zodat ze maar beter niet bekeken kan worden?